

*Wie honing wil verzamelen moet
de bijenkorf niet omstoten*

Op 7 mei 1931 naderde de meest sensationele klopjacht op een misdadiger die New York City ooit had gekend zijn climax. Na een intensieve speurtocht die weken had geduurd was ‘Two Gun’ Crowley – een beruchte beroepsmoordenaar die niet rookte en nooit dronk – eindelijk gevonden in het flatje van zijn vriendin aan de West End Avenue.

150 rechercheurs en agenten omsingelden zijn schuilplaats op de bovenste verdieping van het gebouw. Ze hakten gaten in het dak en probeerden om Crowley, bijgenaamd de ‘cop killer’, met behulp van traangas uit te roken. Vervolgens installeerden ze hun mitrailleurs op en in de omringende gebouwen en meer dan een uur lang daverde het in een van de deftigste wijken van New York van het geratel van machinegeweren en het geblaf van dienstpistolen. Ook Crowley, die dekking zocht achter een grote, massieve stoel, vuurde onafgebroken op de belegeraars. Het vuurgevecht werd gadeslagen door zeker tienduizend opgewonden mensen. Zo’n schouwspel was in de straten van New York nog nooit vertoond.

Toen Crowley eindelijk overmeesterd was, verklaarde hoofdcommissaris Mulrooney dat de altijd met twee revolvers bewapende *desperado* een van de gevaarlijkste misdadigers uit de geschiedenis van New York was. ‘Hij moordt om niks,’ aldus de hoofdcommissaris.

Maar hoe zag ‘Two Gun’ Crowley zichzelf? Dat weten we toevallig, omdat hij, toen de politie de flat onder vuur nam, een briefje heeft geschreven. ‘Aan allen die dit aangaat,’ stond erboven. Tijdens het schrijven had het bloed uit zijn verwondingen een schar-

lakenrood spoor op het papier achtergelaten. In dit briefje schreef Crowley: ‘Onder mijn kleren klopt een vermoeid hart – maar het is een warm hart, een hart dat niemand pijn wil doen.’

Kort daarvoor had Crowley een poosje zitten vrijen met zijn vriendin, ergens op een landweg op Long Island. Tot er plotseling een agent op de auto afkwam en zei: ‘Laat me je rijbewijs eens zien.’

Zonder een woord te zeggen trok Crowley zijn revolver en maai-de de agent neer met een regen van kogels. Toen de stervende man ineenzakte sprong Crowley uit zijn auto, rukte het dienstpistool uit het holster van de agent en schoot een laatste kogel in diens machteloze lijf. En dit was dezelfde man die schreef: ‘Onder mijn kleren klopt een vermoeid hart – maar het is een warm hart, een hart dat niemand pijn wil doen.’ Crowley werd veroordeeld tot de elektrische stoel. Toen hij het executiegebouwtje in de Sing Sing gevangenis binnenstapte, zei hij toen: ‘Is dit wat ik krijg voor het doden van mensen?’ Nee. Hij zei: ‘Dit is wat ik krijg omdat ik mezelf heb verdedigd.’

De essentie van dit verhaal: ‘Two Gun’ Crowley vond dat hij zichzelf niets te verwijten had.

Is dat een uitzonderlijke houding onder criminelen? Als je dat denkt, luister hier dan maar eens naar:

‘Ik heb de beste jaren van mijn leven gegeven voor de pleziertjes van andere mensen, om ze te helpen hun leven te veraangename-n en wat krijg ik ... stank voor dank en het bestaan van een opge-jaagd man.’

Al Capone aan het woord. Jawel, destijds de beruchtste misdadiger van de Verenigde Staten, de meest sinistere bendeleider die ooit Chicago onveilig heeft gemaakt. Capone verweet zichzelf niets. Hij beschouwde zichzelf als een weldoener van het mensdom – en dan een die niet op waarde geschat en ook nog verkeerd begrepen werd.

Datzelfde kan gezegd worden van de gangster ‘Dutch’ Schultz voordat hij door de kogels van andere gangsters aan flarden werd geschoten. ‘Dutch’ Schultz, een van de meest beruchte ratten van New York, zei ooit in een interview dat hij een weldoener was, en hij geloofde het zelf.

Ik heb een interessante briefwisseling over dit onderwerp gevoerd met Lewis Lawes, jarenlang directeur van de beruchte Sing Sing gevangenis te New York. Lawes verzekerde mij dat slechts weinigen onder de misdadigers die in de Sing Sing hun straf uitzaten zichzelf als slecht beschouwden. ‘Ze zijn even menselijk als jij en ik. Dus rationaliseren ze en komen met verklaringen. Ze kunnen je precies uitleggen waarom ze die kluis moesten kraken, of razendsnel de trekker moesten overhalen. De meesten proberen een leugenachtige of logische rechtvaardiging te formuleren om hun asociale gedrag goed te praten, zelfs tegenover zichzelf. Daarom houden ze ook vol dat ze eigenlijk niet in de gevangenis thuis horen.’

Maar als figuren als Al Capone, ‘Two Gun’ Crowley en ‘Dutch’ Schultz en al die andere wanhopige vrouwen en mannen achter gevangensmuren zichzelf niets verwijten, hoe staat het dan met de mensen met wie jij en ik in aanraking komen?

John Wanamaker, stichter van een keten van winkels die zijn naam dragen, bekende me eens: ‘Al meer dan dertig jaar geleden heb ik geleerd dat het dwaas is om anderen uit te kafferen. Ik heb al zoveel moeite met het overwinnen van mijn eigen beperkingen, dat ik er geen behoefte aan heb om ook nog eens in te zitten over het feit dat God het niet nodig oordeelde om de gave van het verstand gelijkelijk over de mensen te verdelen.’ Wanamaker leerde zijn les tamelijk vroeg, maar zelf heb ik drie decennia lang met vallen en opstaan mijn weg door deze wereld moeten vinden voor het me eindelijk begon te dagen dat mensen 99 van de 100 keer *niet* zichzelf ergens de schuld van geven, hoe onjuist dat ook moge zijn.

Kritiek uitoefenen op anderen is dwaas, omdat het iemand in de verdediging dringt en er meestal voor zorgt dat hij een poging zal doen zichzelf te rechtvaardigen. Kritiek uitoefenen is ook gevaarlijk, omdat het de trots van de betrokkene krenkt, afbreuk doet aan zijn besef van eigenwaarde en alleen maar wrokgevoelens of boosheid oproept.

De wereldberoemde psycholoog B. F. Skinner bewees proefondervindelijk dat een dier dat beloond wordt voor goed gedrag sneller zal leren en het geleerde veel beter onthoudt dan een dier dat

bestraft wordt als het iets doet wat niet mag. Latere onderzoeken hebben uitgewezen dat ditzelfde ook geldt voor de mens. Met kritiek uitoefenen bewerkstelligen we geen blijvende verbeteringen en bereiken we alleen dat de ander zich verongelijkt voelt.

Hans Selye, een andere beroemde psycholoog, zei: ‘Wij verlangen net zo veel naar goedkeuring als we veroordeling vrezen.’

De verongelijkte gevoelens die door kritiek worden opgeroepen kunnen een demoraliserende uitwerking hebben op medewerkers, familieleden en vrienden zonder de situatie waarop de kritiek betrekking heeft weg te nemen.

George B. Johnston is veiligheidscoördinator bij een constructiebedrijf in Enid in de staat Oklahoma. Een van zijn verantwoordelijkheden is er op toezien dat de werknemers van het bedrijf een veiligheidshelm dragen als ze ergens aan het werk zijn. Hij zei me dat hij, telkens als hij arbeiders zag die hun helm niet op hadden, autoritair tegen hen van leer trok om hen erop te wijzen dat zij zich aan de voorschriften moesten houden. Het enige wat hij ermee bereikte was norse aanvaarding, maar vaak zetten betrokkenen hun helmen weer af zodra hij z'n hielen had gelicht.

Hij besloot een poging te wagen om het over een andere boeg te gooien. De volgende keer dat hij zag dat enkele werknemers hun veiligheidshelm niet droegen, vroeg hij of de helmen misschien ongemakkelijk zaten of niet goed pasten. Daarna hield hij de mensen op vriendelijke toon voor dat de helm speciaal was ontworpen met het doel hen te beschermen tegen hoofdletsel en dat het alleen kon helpen als de helm tijdens het werk altijd werd gedragen. Het gevolg was dat de veiligheidsvoorschriften veel beter werden opgevolgd, zonder dat er iemand tegen de haren in werd gestreken of zich verongelijkt ging voelen.

In de geschiedenis wemelt het van voorbeelden van de dwaasheid om kritiek te spuien op anderen. Neem bijvoorbeeld de beruchte ruzie tussen Theodore Roosevelt en de toenmalige Amerikaanse president William Howard Taft (1909-1913) – een ruzie die een schisma in de Republikeinse Partij veroorzaakte, Woodrow Wilson in het Witte Huis bracht, gedurende de Eerste Wereldoorlog voor grote, geruchtmakende krantenkoppen zorgde en de loop der

geschiedenis wijzigde. Laten we de feiten eens vlug doornemen. Toen Theodore Roosevelt in 1908 het Witte Huis ging verlaten gaf hij zijn steun aan Taft, die inderdaad tot president werd gekozen. Daarna vertrok Roosevelt naar Afrika om op leeuwen te gaan schieten. Na zijn terugkeer ontplofte hij. Hij nagelde Taft wegens zijn conservatisme aan de schandpaal, probeerde de nominatie voor een derde ambtstermijn in de wacht te slepen, formeerde de Bull Moose Party en slaagde er bijna in de hele Republikeinse Partij te ontwrichten. Bij de verkiezingen die daarop volgden (in 1912) behaalde de kandidaat van de Republikeinen, Taft, slechts in twee staten de meerderheid, in Vermont en Utah. Het was de meest rampzalige verkiezingsnederlaag die de Republikeinse partij ooit had geleden.

Theodore Roosevelt gaf natuurlijk Taft de schuld, maar bekende president Taft zelf schuld?

Allicht niet! Met tranen in de ogen verklaarde hij: 'Ik zie niet hoe ik het anders had kunnen doen dan dat ik het gedaan heb.'

Wie viel nu eigenlijk iets te verwijten? Roosevelt, of Taft? Eerlijk gezegd zou ik het niet weten – en het kan me trouwens niks schelen ook. Ik probeer alleen maar duidelijk te maken dat alle kritiek van Theodore Roosevelt president Taft er niet van kon overtuigen dat hij het verkeerd aanpakte. Het maakte alleen dat hij een poging deed om zichzelf te rechtvaardigen en met tranen in de ogen uitriep dat hij niet inzag hoe hij het anders had moeten doen dan hij het gedaan had.'

Of, om een ander voorbeeld te noemen, het *Teapot-Dome* schandaal, het 'Watergate' van de jaren twintig. De hele Amerikaanse samenleving schudde op haar grondvesten! Sinds mensenheugenis was zoiets in het Amerikaanse openbare leven niet gebeurd. Hier zijn de naakte feiten: Albert B. Fall, minister van Binnenlandse Zaken in de regering Harding (1921-1923, hij stierf tijdens zijn ambtstermijn) was belast met het verlenen van de exploitatierechten van aardoliereserves van de overheid in de reservoirs van Elk Hill en Teapot Dome – reserves die voor toekomstig gebruik door de Amerikaanse marine waren gereserveerd. Liet minister Fall de verschillende gegadigden voor de exploitatierechten een bod uit-

brengen? Mooi niet! Hij gunde het vette, winstgevende contract zonder omwegen aan zijn boezemvriend, Edward L. Doheny. En wat deed Doheny? Hij verstreekte minister Fall een zogenaamde ‘lening’ van 100.000 dollar. Vervolgens trok Fall arrogant van leer en stuurde Amerikaanse mariniers naar het desbetreffende district voor het met harde hand verwijderen van concurrenten van wie de aangrenzende boortorens olie uit het Elk Hill-reservoir onttrokken. Toen deze concurrenten met de bajonet op het geweer van hun eigen grond werden verdreven wendden ze zich subiet tot de rechter – en deden een boekje open over het Teapot Dome-schandaal. Toen het deksel van de beerput was gelicht verspreidde zich een walgelijke stank die de regering Harding omverwierp, het hele land misselijk maakte en bijna de ondergang van de Republikeinse Partij veroorzaakte, terwijl Albert B. Fall achter de tralies belandde.

Falls gedrag werd fel veroordeeld – zo fel als maar weinig mensen die een openbaar ambt bekleedden ooit is overkomen. Toonde hij spijt? Geen greintje! Jaren later liet president Herbert Hoover in een openbare toespraak doorschemeren dat het overlijden van president Harding een gevolg was geweest van de grote schok en bezorgdheid, veroorzaakt door het feit dat een van zijn vrienden hem zo in de steek had gelaten en verraden. Toen Falls echtgenote dit hoorde sprong ze op uit haar stoel, hilde tranen met tuiten, balde haar vuisten tegen het lot en schreeuwde: ‘Wat? Harding zou verraden zijn door Fall? Geen sprake van! Mijn man heeft nooit iemand verraden! Al stouwden ze dit hele huis vol met goud, dan nóg zou mijn man zich niet hebben laten verleiden tot iets onbehoorlijks! Hij is degene die verraden werd en naar de slachtbank is geleid; *hij* werd aan het kruis genageld!’

Daar zie je het, de menselijke aard in actie – allemaal zondaars die iedereen de schuld willen geven, behalve zichzelf. Zo zijn we allemaal. Dus als jij en ik in de verleiding komen kritiek op iemand uit te oefenen, doen we er verstandig aan ons figuren als Al Capone, ‘Two Gun’ Crowley en Albert Fall te herinneren. Laten we voor ogen houden dat kritiek net een boemerang is; het komt altijd naar je terug. Laten we ons realiseren dat degene die wij zo nodig moeten ‘corrigeren’ of ‘veroordelen’ waarschijnlijk zal proberen zichzelf te rechtvaardigen, door in navolging van een vriendelijk

man als Taft te zeggen: ‘Ik zie niet hoe ik het anders had kunnen doen dan dat ik het gedaan heb.’

Op de ochtend van de 15e april 1865 lag Abraham Lincoln op sterven in een van de kamers van een goedkoop logement recht tegenover het Ford’s Theater, waar hij was neergeschoten door John Wilkes Booth. Lincolns lange lichaam lag diagonaal uitgestrekt op een veel te kort bed dat in het midden diep doorzakte. Boven het bed hing een goedkope reproductie van het beroemde schilderij *The Horse Fair* van Rosa Bonheur (1822-1899) en een slecht werkende gaslamp verspreidde een flikkerend geel schijnsel.

Terwijl Lincoln lag te sterven zei de toenmalige minister van Oorlog van de V.S. over hem: ‘Daar ligt de allerbeste leider van mensen die de wereld ooit heeft gekend.’

Wat was het geheim achter de succesvolle manier waarop Lincoln met mensen kon omgaan? Ik heb het leven van Abe Lincoln tien jaar lang bestudeerd en niet minder dan drie jaar besteed aan het schrijven en herschrijven van een boek met de titel *Lincoln the Unknown*. Op grond hiervan meen ik dat ik een uitputtende en gedetailleerde studie heb gemaakt van Lincolns persoonlijkheid en privéleven. Vooral heb ik de manier waarop Lincoln omging met anderen bestudeerd. Was hij snel geneigd tot bekritisieren? Zeker! Toen hij als jongeman nog in Pigeon Creek Valley woonde, een dal in Indiana, leverde hij niet alleen kritiek op mensen maar schreef hij zelfs brieven en gedichten waarin hij bepaalde mensen op de hak nam. Deze brieven of gedichten liet hij dan ergens op een landweggetje vallen waar ze zeker gevonden zouden worden. Een van die brieven riep wrokgevoelens op die een heel leven lang de kop bleven opsteken.

Zelfs toen Lincoln al als advocaat in de stad Springfield (Illinois) werkzaam was bleef hij zijn tegenstanders openlijk aanvallen, via ingezonden brieven aan de kranten. Maar dat heeft hij één keer te veel gedaan.

In de herfst van het jaar 1842 maakte hij een ijdele, dikdoenerige politicus, een zekere James Shields, onsterfelijk belachelijk via een anoniem schrijven dat in de *Springfield Journal* werd afgedrukt. De hele stad bulderde van het lachen. De trotse Shields, die snel op

zijn teentjes was getrapt, ziedde van verontwaardiging en woede. Hij viste uit wie deze brief geschreven had, sprong op zijn paard en galoppeerde naar Lincoln om hem uit te dagen voor een duel. Lincoln voelde daar niets voor, als principieel tegenstander van het duel. Maar als hij zijn eer wilde redden kon hij zich er niet aan onttrekken. Hij mocht zelf de wapens kiezen. Omdat hij bijzonder lange armen had koos hij voor het brede zwaard van de Amerikaanse cavalerie en liet zich door een afgestudeerde van de militaire academie te West Point inwijden in de kunst van het zwaardvechten. Op de afgesproken dag ontmoette hij Shields op een zandbank in de rivier de Mississippi, bereid om zich tot zijn laatste snik te verdedigen. Maar op het laatste moment kwamen de secondanten van beide partijen tussenbeide en verijdelden het duel. Dit was het akeligste voorval uit Lincolns leven. Het leerde hem een uiterst belangrijke les over de kunst van het omgaan met anderen. Hij zou nooit meer een beledigende brief schrijven, noch iemand op andere wijze belachelijk maken. Kortom, vanaf dat moment heeft hij bijna nooit meer iemand ergens om bekritiseerd.

Tijdens de Amerikaanse burgeroorlog (1861-1865) benoemde Lincoln de ene na de andere generaal tot opperbevelhebber van de noordelijke troepen, maar de een na de ander – McClellan, Pope, Burnside, Hooker en Meade – beging een tragische blunder en dreef Lincoln tot wanhoop. De helft van het Amerikaanse volk overlaadde deze onbekwame generaals met de bitterste verwijten, maar Lincoln ('niemand een kwaad hart toedragend, mild tegenover iedereen') hield zich stil. Een van zijn lievelingsspreuken was: 'Oordeel niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.'

En als mevrouw Lincoln of anderen harde woorden over Zuidelijken lieten vallen, antwoordde Lincoln steevast: 'Bekritiseer hen niet, ze doen precies wat ook wij onder soortgelijke omstandigheden zouden hebben gedaan.'

Maar als er ooit iemand is geweest die reden had om kritiek te leveren was het wel Abraham Lincoln. We zullen het bij één voorbeeld laten:

De slag om Gettysburg werd gestreden in de eerste drie dagen van juli 1863. In de nacht van 3 op 4 juli begon generaal Lee zich

terug te trekken naar het zuiden, terwijl het land overspoeld werd door een wolkbreuk. Toen Lee met zijn verslagen leger de Potomac bereikte vond hij een sterk gezwollen rivier voor hem en het triomferende leger van de Union achter hem. Lee zat in de val. Hij kon onmogelijk weggkomen. Lincoln realiseerde zich dat ook. Dit was een schitterende, door de hemel gezonden kans om Lee's leger tot capitulatie te dwingen en met één klap een einde te maken aan de burgeroorlog. Daarom gaf de hoopvolle Lincoln generaal Meade de opdracht om af te zien van een tactische bespreking met zijn staf en Lee onmiddellijk aan te vallen. Lincoln vervatte zijn opdracht in een telegram en stuurde vervolgens een speciale boodschapper naar Meade om te eisen dat hij dadelijk over zou gaan tot handelen.

Maar wat deed generaal Meade? Hij deed precies het tegenovergestelde van wat hem was bevolen. Hij belegde een uitgebreide stafvergadering en lapte dus Lincolns uitdrukkelijke bevelen aan zijn soldatenlaars. Hij aarzelde en talmde. Hij stuurde telegrammen met allerlei uitvluchten. Hij weigerde zelfs vierkant Lee aan te vallen. Uiteindelijk trok het water van de Potomac zich terug, waarop Lee met zijn strijdkrachten de rivier overstak en ontsnapte.

Lincoln was razend. 'Goeie God! Wat heeft dit te betekenen?' riep hij uit tegen zijn zoon Robert. 'We hadden ze binnen ons bereik en hoefden alleen maar onze armen uit te steken om ze te grijpen. Wat ik ook deed of zei, niets kon het leger in beweging brengen. Onder dergelijke omstandigheden had vrijwel iedere willekeurige generaal Lee kunnen verslaan. Als ik er zelf heen was gegaan had ik hem persoonlijk een nederlaag bezorgd.' Verbitterd en teleurgesteld zette Lincoln zich achter zijn bureau om Meade de volgende brief te schrijven. We moeten ons realiseren dat Lincoln in die periode van zijn leven bijzonder behoudend was ingesteld en zijn zinnen zo sober mogelijk formuleerde. Vandaar dat deze brief, door Lincoln geschreven in 1863, in feite als een ernstige berisping moet worden geïnterpreteerd.

'Mijn beste generaal,

Ik geloof niet dat u zich ten volle rekenschap geeft van de omvang van het ongeluk dat de ontsnapping van Lee inhoudt. Hij bevond zich duidelijk binnen ons bereik. Als we hem nog

verder in het nauw hadden gedreven zou dat, in combinatie met de andere successen die wij de laatste tijd mochten boeken, een eind hebben gemaakt aan de oorlog. Zoals het nu staat zal de oorlog eindeloos voortduren. Indien u Lee afgelopen maandag al niet veilig kon aanvallen, hoe zou u daartoe dan ten zuiden van de rivier in staat kunnen zijn, als u slechts een geringe sterkte – niet meer dan tweederde van de strijdkracht waarover u toen beschikte – mee kunt nemen? Zoiets verwachten zou onredelijk zijn. Ik verwacht niet dat u nu nog veel tot stand zult kunnen brengen. Uw gouden gelegenheid is verdwenen, een feit dat mij onuitsprekelijk bedroeft.’

Wat denk je dat Meade deed toen hij die brief had gelezen? Eerlijk gezegd heeft Meade die brief nooit gelezen. Lincoln heeft hem nooit verzonden: de brief werd na zijn dood onder zijn paperassen aangetroffen. Ik heb zo’n vermoeden – meer is het niet – dat Lincoln na het schrijven van die brief uit het raam heeft gekeken en toen bij zichzelf zei: ‘Wacht eens even, misschien kan ik beter niet zo haastig zijn. Voor mij is het hier, veilig in het Witte Huis, gemakkelijk genoeg om Meade bevel te geven aan te vallen. Maar als ik daarginds in Gettysburg was geweest en evenveel bloed had zien vloeien als Meade de afgelopen week, en als ik het geschreeuw en gegil van de gewonden en stervenden nog in mijn oren had gehad, zou ik waarschijnlijk er ook niet zo tuk op zijn geweest om alweer tot de aanval over te gaan. Als ik het gematigde temperament van Meade had gehad zou ik misschien hetzelfde hebben gedaan als hij. Hoe het ook zij, gedane zaken nemen geen keer. Als ik hem deze brief stuur zal dat mij opluchten omdat ik hem heb gezegd waar het op stond, maar Meade zal gaan zoeken naar mogelijkheden om zichzelf te rechtvaardigen. Hij zal mij veroordelen vanwege die brief. Het zal harde gevoelens oproepen, in de toekomst zal hij als opperbevelhebber nauwelijks nog van nut zijn en misschien zal hij zich zelfs gedwongen zien zijn ontslag in te dienen.’

Daarom legde Lincoln, zoals ik al opmerkte, die brief terzijde. Want de ervaring had hem de bittere les geleerd dat scherpe terechtwijzingen en berispingen vrijwel altijd zinloos zijn.

Theodore Roosevelt heeft zich ooit laten ontvallen dat hij, als hij tijdens zijn presidentschap met een ingewikkeld probleem werd geconfronteerd, vaak in zijn stoel achterover leunde om op te kijken naar het grote schilderij van Lincoln dat in het Witte Huis boven zijn bureau hing. Hij vroeg zichzelf dan af wat Abraham Lincoln zou hebben gedaan als die in zijn schoenen had gestaan. Hoe zou hij dit probleem hebben opgelost?

Dus als we weer eens in verleiding komen om iemand te berispen, doen we er verstandig aan ons even te bezinnen en ons af te vragen of we dit probleem niet op een andere manier kunnen oplossen.

De beroemde Amerikaanse schrijver Mark Twain (*De avonturen van Tom Sawyer* en *Huckleberry Finn*) ontstak zo af en toe in woede en schreef dan brieven waarvan de inhoud zo vurig was dat het briefpapier er bijna van verschroeide. Zo schreef hij eens iemand die zijn toorn had gewekt: ‘Wat u nodig hebt is toestemming voor een begrafenis. U hoeft uw mond maar open te doen en ik zorg ervoor dat u het krijgt.’ Een andere keer schreef hij aan een van zijn uitgevers een brief over de pogingen van een corrector tot het ‘verbeteren van mijn spelling en interpunctie’. Hij beval: ‘Regel deze kwestie in overeenstemming met mijn manuscript en zorg dat deze corrector zijn suggesties in de kleverige brij van zijn bedorven brein houdt.’

Als Mark Twain zo’n stekelige brief had geschreven voelde hij zich een stuk beter, want ze hielpen hem stoom af te blazen. Bovendien deden ze nauwelijks kwaad aangezien zijn vrouw ze stiekem uit de post viste. Ze werden nooit verzonden ...

Ken jij zelf ook iemand die je graag zou willen veranderen en verbeteren? Mooi zo! Best. Ik ben er helemaal vóór. Maar waarom zou je niet eerst bij jezelf beginnen? Vanuit een zuiver egoïstische optiek is dat heel wat profijtelijker dan pogingen om anderen te ‘verbeteren’ – en bovendien heel wat minder gevaarlijk. ‘Beklaag u niet over de sneeuw op het dak van uw buurman,’ zei Confucius, ‘als uw eigen stoep niet schoon is.’

Toen ik nog jong was en mijn uiterste best deed indruk op andere mensen te maken, heb ik eens een dwaze brief geschreven aan

Richard Harding Davis, een auteur wiens ster destijds hoog straalde aan de hemel van de Amerikaanse literatuur. Ik bereidde een tijdschriftartikel over schrijvers voor en vroeg aan Davis of hij mij zijn werkmethode wilde onthullen. Enkele weken eerder had ik een brief van iemand ontvangen, voorzien van deze voetnoot: ‘Gedigteerd, maar niet doorgelezen.’ Ik was diep onder de indruk, redenerend dat de schrijver wel een ontzettend druk bezet en belangrijk iemand moest wezen. Zelf was ik helemaal niet druk bezet, maar wel wilde ik dolgraag indruk maken op Richard Harding Davis, zodat ik heel brutaal mijn korte briefje voorzag van de opmerking: ‘Gedigteerd, maar niet gelezen.’ Hij nam niet eens de moeite de brief te beantwoorden. Hij stuurde hem terug met een opmerking erbij gekrabbeld: ‘Uw slechte manieren worden slechts overtroffen door uw slechte manieren.’ Zeker, ik had geblunderd, en misschien had ik deze draai om de oren wel verdiend. Maar ik was ook maar een mens – dus ik was er nijdig om. Ik was er zelfs zó nijdig om dat, toen ik tien jaar later het overlijdensbericht van Richard Harding Davis onder ogen kreeg, mijn eerste gedachte was – ik schaam me dit te moeten bekennen – dat deze man mij ooit had gekrenkt.

Als jij of ik dus wrokgevoelens willen oproepen die tientallen jaren knagen en tot aan iemands dood blijven bestaan, hoeven we ons slechts te bezondigen aan wat stekelige kritiek – of we er nu wel of niet zeker van zijn dat die kritiek gerechtvaardigd is.

Laten we in de omgang met anderen steeds voor ogen houden dat we niet te maken hebben met zuiver logisch denkende wezens. Wij hebben te maken met mensen wier doen en laten sterk door *emoties* worden beïnvloed, mensen die vol zitten met vooroordelen en gemotiveerd worden door gevoelens als trots en (gemakkelijk gekwetste) ijdelheid.

Verbitterde kritiek was er de oorzaak van dat de overgevoelige Thomas Hardy, een van de boeiendste romanciers die ooit de Engelse literatuur hebben verrijkt, het schrijven van fictie opgaf. Voorgoed. Kritiek dreef de Engelse dichter Thomas Chatterton tot zelfmoord.

Benjamin Franklin, iemand die in zijn jonge jaren bekend stond om zijn gebrek aan tact, ontwikkelde zijn gevoel voor diplomatie

zo goed dat hij een meester werd in het omgaan met andere mensen en zelfs tot Amerikaans ambassadeur in Frankrijk werd benoemd. Het geheim van zijn succes? ‘Ik zal nooit kwaad van iemand spreken,’ verklaarde hij, ‘en al het goede dat ik van iedereen weet zal ik aan de grote klok hangen.’

Iedere zot kan kritiek uitoefenen, veroordelen en klaagzangen aanheffen – en de meeste zotten *doen* dat dan ook. Maar je hebt karakter en zelfdiscipline nodig om begrijpend en vergevingsgezind te kunnen optreden.

‘Een groot man toont zijn grootheid,’ aldus de Engelse historicus en essayist Thomas Carlyle (1795-1881) ‘in de manier waarop hij omspringt met de kleine man.’

Bob Hoover, een beroemd Amerikaans testpiloot die dikwijls zijn kunsten vertoonde tijdens luchtvaartshows, was na een voorstelling in het luchtruim boven San Diego op de terugweg naar zijn huis in Los Angeles. Op een hoogte van driehonderd voet, zo vertelde hij in een interview in het tijdschrift *Flight Operations*, gaven beide motoren er plotseling de brui aan. Door knap manoeuvreren lukte het hem het toestel aan de grond te zetten. Het raakte flink beschadigd, maar niemand liep verwondingen op.

Hoovers eerste handeling na deze noodlanding was het controleren van de brandstof. Zoals hij al vermoedde zat er in de tanks van het propellervliegtuig uit de Tweede Wereldoorlog straalmotorbrandstof in plaats van benzine.

Na zijn terugkeer op het vliegveld vroeg hij of hij de monteur die de tanks had gevuld mocht spreken. De jongeman was volkomen ondersteboven van z’n vergissing. Toen Hoover hem naderde stroomden de tranen hem over de wangen. Hij had zojuist het verlies van een kostbaar vliegtuig veroorzaakt en zou zelfs de dood van drie mensen op zijn geweten kunnen hebben.

Je zal je Hoovers boosheid wel kunnen voorstellen. Je zou verwachten dat deze trotse en uiterst precieze piloot flink van leer trok tegen de onzorgvuldige monteur. Maar Hoover gaf de monteur geen uitbrander en liet zelfs geen woord van kritiek horen. In plaats daarvan legde hij zijn machtige arm om de schouders van de man en zei: ‘Om je te laten zien dat ik er zeker van ben dat dit je

geen tweede keer overkomt, wil ik dat je morgen mijn F-51 startklaar maakt.’

Ouders komen vaak in de verleiding kritiek uit te oefenen op hun kinderen. Nu verwacht je natuurlijk dat ik je zal aanraden dat niet te doen. Dat zal ik niet. Ik wil alleen zeggen: Vóór je jouw kinderen bekritiseert zou je eens een van de klassieke artikelen uit de Amerikaanse journalistiek moeten lezen: ‘Vader vergeet.’ Het verscheen oorspronkelijk als redactionele kolom in het *People’s Home Journal*. We citeren hier de ingekorte versie ervan (zoals die verscheen in *Reader’s Digest*) met toestemming van de auteur.

‘Vader vergeet’ is een van die korte stukjes die – in een ogenblik van oprechte gevoelens razendsnel neergepend – bij zoveel lezers een snaar aan het trillen brengen, dat ze heel vaak worden herdrukt en geciteerd. ‘Na de oorspronkelijke publicatie,’ zo schrijft de auteur, W. Livingston Larned, ‘werd “Vader vergeet” in honderden tijdschriften, interne publicaties en kranten in heel Amerika herdrukt. Ook in andere talen is het bijna even vaak gepubliceerd. Ik heb eigenhandig toestemming verleend aan duizenden mensen om het op school, in de kerk of bij een spreekbeurt voor te lezen. Het is bij talloze gelegenheden via de radio voorgedragen. Gek genoeg werd het zelfs geciteerd door universitaire periodieken en de schoolkranten van talloze middelbare scholen. Soms lijkt zo’n stukje op mysterieuze manier te “klikken”. Nou, dat was met dit artikel beslist het geval.’ Hier de verkorte versie:

VADER VERGEET

W. Livingston Larned

Luister, zoon, ik zeg je dit terwijl je ligt te slapen, met een van je kleine handen onder je wang en met je blonde krullen plakkerig op je klamme voorhoofd. Ik ben stiekem in m’n eentje je kamer binnengeslopen. Nog maar een paar minuutjes terug zat ik in de studeerkamer de krant te lezen en werd ik overmand door een verstikkend gevoel van spijt. Met een gevoel van schuld sta ik nu naast je bedje. Dit zijn de dingen waaraan

ik dacht, jongen: ik was boos op je. Ik heb op je gemopperd toen je je aankleedde om naar school te gaan, omdat je je gezicht alleen maar wat aaide met een vochtige handdoek. Ik nam je onderhanden omdat je je schoenen niet had gepoetst. Ik riep boze woorden naar je toen je een paar van je spullen liet vallen. Aan het ontbijt had ik ook al van alles op je aan te merken. Je morste. Je schrokte je brood haastig naar binnen. Je zat met je ellebogen op tafel. Je smeerde de boter veel te dik op je brood. En toen je buiten ging spelen en ik op weg ging naar mijn trein, draaide jij je om, wuifde naar me en riep: ‘Dag pappie!’ Waarop ik mijn wenkbrauwen fronste en bij wijze van antwoord zei: ‘Trek je schouders toch naar achteren!’

En ’s middags laat begon het allemaal weer van voren af aan. Toen ik aan kwam wandelen ontdekte ik dat je op je knieën lag te knikkeren. Je had gaten in je kousen. Ik heb je toen voor de ogen van je vriendjes vernederd door je voor me uit naar huis te laten marcheren. Kousen waren duur – en als *jij* ze zelf had moeten betalen zou je wel voorzichtiger zijn geweest! Stel je eens voor, jongen, van een vader!

Herinner je je nog hoe je later, toen ik in de studeerkamer zat te lezen, heel schuchter binnen kwam, met die verdrietige blik in je ogen? Toen ik over de rand van mijn krant naar je keek, geïrriteerd door de afleiding, bleef je aarzelend op de drempel staan. ‘Wat wil je?’ snauwde ik je toe.

Je zei niets, maar rende stormachtig op me af, sloeg je armpjes om me heen en kustte me; en je kleine armen omhelsden me met een affectie die alleen God in je hartje kon laten ontkiemen, een liefde die zelfs niet kan verdorren als gevolg van verwaarlozing. En weg was je, naar boven daverend over de trap.

Wel, zoon, niet lang daarna gleeed de krant me uit handen en werd ik overmand door een misselijkmakend gevoel van angst. Wat heeft de gewoonte met mij gedaan? De gewoonte om altijd en eeuwig gebreken aan je te ontdekken en je standjes te geven – zo beloonde ik het feit dat je nog een jongen was. Dat kwam niet omdat ik niet van je hield, het kwam omdat ik

te veel verwachtte van een kind. Ik hanteerde de maatstaven voor iemand van mijn eigen leeftijd.

Maar toch was er zoveel goeds en liefs en waarachtigs in je karakter. Dat hartje van je was even groots als de dageraad, daar boven de uitgestrekte heuvels. Dat bleek wel uit de spontane manier waarop je bij me binnen kwam stormen om me goedenacht te kussen. Vanavond doet niets er verder nog toe, zoon. Ik ben in het donker naar je bedje komen sluipen en kniel hier neer, vol schaamte.

Het is een zwakke poging tot boetedoen; ik weet dat je deze dingen niet zou begrijpen als ik je ze probeerde uit te leggen als je wakker was. Maar morgen zal ik een echte vader voor je zijn! Ik zal met je spelen en zal verdriet hebben als jij verdrietig bent en ook zal ik met je meelachen als jij lacht. En ik zal op mijn tong bijten als ik me ongeduldige woorden laat ontvallen. Ik zal dit telkens blijven zeggen, alsof het een ritueel betreft: 'Hij is nog maar een jongen – een kleine jongen!'

Ik vrees dat ik je me voorstelde als een volwassen man. Maar nu ik je hier zie liggen, zoon, vermoeid en opgerold, zie ik dat je nog maar een kind bent. Gisteren zat je nog op de arm van je moeder en rustte je hoofdje op haar schouder. Ik heb te veel van je gevergd, veel te veel ...

Laten we, in plaats van mensen te veroordelen, een poging doen hen te begrijpen. Laten we proberen uit te dokteren waarom ze de dingen doen die ze doen. Dat is heel wat profijtlijker en boeiender dan bekritisieren. Bovendien kweekt het sympathie, verdraagzaamheid en vriendelijkheid. 'Alles weten is alles vergeven.' Het is zoals ik een dominee eens hoorde zeggen: 'God Zelf, meneer, is niet van plan de mens vóór het einde van z'n dagen te oordelen.'

Dus waarom zouden jij en ik dat wel doen?

GRONDBEGINSEL I

Bekritiseer niet, veroordeel niet en klaag niet.